

ROLNICTWO ZAGRANICĄ

V KONFERENCJA KOORDYNACYJNA

W dniach 10—16 grudnia 1962 r. odbyła się w Bukareszcie piąta kolejna konferencja przedstawicieli Akademii Nauk Rolniczych, Wydziałów Nauk Rolniczych i Leśnych Akademii Nauk oraz innych naczelných instytucji naukowych, w sprawie koordynacji prac naukowo-badawczych w dziedzinie rolnictwa i leśnictwa krajów socjalistycznych.

Konferencje koordynacyjne, odbywające się z reguły co dwa lata, są organem stanowiącym o wykonywaniu umowy, zainicjowanej w 1954 r. w Pradze, a podpisanej w 1956 r. w Berlinie, o bezpośredniej współpracy w zakresie nauk rolniczych i leśnych.

Zgodnie z ustalonymi zasadami współpracy¹, konferencja na posiedzeniach plenarnych oraz w komisjach branżowych (produkcji roślinnej łącznie z hydrotechniką i leśnictwem, produkcji zwierzęcej łącznie z weterynarią, ekonomiki rolnej oraz mechanizacji i elektryfikacji rolnictwa) dokonała szczegółowej analizy przebiegu dotychczasowej współpracy i jej wyników oraz powzięła szereg uchwał i zaleceń dotyczących: a) zasięgu tematycznego współpracy, jej formy, stylu i dyscypliny; b) innych form współpracy międzynarodowej w dziedzinie nauk rolniczych i leśnych; c) szeregu spraw o charakterze bieżącym.

Podstawą do analizy dotychczasowego przebiegu współpracy były sprawozdania krajów uczestniczących oraz sprawozdanie zbiorcze opracowane przez koordynatora głównego kadencji 1961/1962 — Bułgarską Akademię Nauk Rolniczych.

Analiza ta wykazała, że w szeregu problemów i tematów współpraca ta dzięki aktywności i inicjatywie koordynatorów międzynarodowych i instytucji współpracujących w poszczególnych krajach przebiegała w sposób ożywiony i owocny. Tam natomiast, gdzie zarówno koordynator międzynarodowy, jak i kraje współpracujące wykazywały brak inicjatywy i bierność, wyniki współpracy okazały się niewystarczające.

Z uwagi na to, że konferencja nosiła charakter przede wszystkim organizacyjny, kryteria oceny przebiegu wyników współpracy międzynarodowej ześrodkowały się w głównej mierze na ilości, jakości, sprawności i skuteczności środków stosowanych przez instytucje współpracujące i ich organy wiodące (koordynatorzy międzynarodowi) do osiągnięcia celu końcowego, jakim jest rozwiązanie zadań postawionych w danym temacie lub problemie. Oczywiście ocena ta nie ograniczyła się jedynie do czysto mechanicznego podsumowania ilości czy częstotliwości zewnętrznych przejawów współpracy międzynarodowej (wyjazdy, kontakty, sympozja, konferencje itp.), lecz dotyczyła również meritum sprawy (stąd obrady częściowo w komisjach specjalistycznych).

Należy tu mieć na uwadze, że całość zagadnienia sprowadza się do współpracy instytucji naukowo-badawczych. Nie zawsze zatem wynik może być uznany za pozytywny tylko wówczas, gdy stanowi on konkretne zalecenie dla produkcji. Szereg tematów, jak np. „Zbadanie zjawiska heterozji roślin uprawnych i wykorzystanie go w genetyce, hodowli i nasiennictwie” lub „Zbadanie metod hodowli

¹ Nauki rolnicze w 10-lecie Polskiej Akademii Nauk. „Postępy Nauk Rolniczych”, nr 2 (74) 1962, str. 38—41.

na podstawie nauki Miczurina”, w ogóle zadań praktyczno-produkcyjnych nie stawia. Przy rozwiązywaniu tego typu problemów, a stanowią one dość znaczny odsetek całości tematyki, opracowanie i ujednoczenie tematyki badań, a nawet sama wymiana bieżących informacji, stanowi już osiągnięcie, gdyż eliminuje pracochłonne często własne dociekania.

W szeregu tematów i problemów, których rozwiązanie może mieć bezpośrednio znaczenie praktyczne, publikowanie okresowych wyników badań lub doświadczeń ujęte w skali międzynarodowej, a zatem umożliwiające porównanie prac dokonanych w różnorodnych warunkach — może nasunąć wnioski powtórzenia tych doświadczeń „w skali półprodukcyjnej”, np. w zakładach doświadczalnych, celem wdrożenia ich, po sprawdzeniu, do produkcji. Dlatego też pozytywnie oceniono okresowe wydania „Zeszytów Problemowych”, publikowane w trzech językach, poświęcone poszczególnym tematom będącym przedmiotem koordynacji międzynarodowej, a koordynowanym przez stronę polską. Za okres sprawozdawczy, niezależnie od wydanych poprzednio, ukazały się, względnie były w przygotowaniu, Zeszyty Problemowe o następującej tematyce, będącej przedmiotem koordynacji międzynarodowej: 1. Mechanizacja sprzętu pasz. 2. Nawadnianie ściekami. 3. Badania torfowe. 4. Problemy tuczu i użytkowości mięsnej trzody chlewnej. 5. Zagadnienia ekonomicznej skuteczności inwestycji w gospodarstwach rolnych.

Przykładowo biorąc, można tu odnotować zdecydowanie pozytywny wynik międzynarodowej współpracy nad zbadaniem wartości nasion heterozyjnych pomidorów, wyprodukowanych z tych samych krzyżówek w różnych krajach. Wyniki badań wykazały, że miejsce i warunki wykonania krzyżówek nie mają wpływu na wartość heterozji tych nasion. Ma to ważne znaczenie praktyczne, gdyż hybrydy pomidorów niektórych odmian nie produkowanych w kraju są bardzo wartościowe, zaś odmiany macierzyste są do uzyskania w krajach współpracujących.

Tego typu osiągnięcia są możliwe wówczas, gdy obok inicjatywy i aktywności koordynatora międzynarodowego, koordynatorzy krajowi również wykazują aktywność we współpracy, wywiązując się też terminowo z przyjętych na siebie zobowiązań.

O ile praca koordynatorów międzynarodowych strony polskiej została oceniona na ogół pozytywnie, to jeśli chodzi o instytucje współpracujące — koordynatorów krajowych strony polskiej, w wielu przypadkach spotkano się z uskarżaniem się na ich małą aktywność, nieterminowość w przekazywaniu materiałów, odpowiadania na zapytania i listy, co w dużym stopniu utrudniało, a czasem wręcz uniemożliwiało prace koordynacyjne. Stąd na tle istnienia tego zjawiska i w innych krajach — szereg cytowanych tu uchwał zmierzających do wzmożenia dyscypliny organizacyjnej współpracy, kardynalnego warunku jej powodzenia.

W świetle uchwał Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej z czerwca 1962 r. o wzmożeniu współpracy międzynarodowej w krajach członkowskich we wszystkich dziedzinach, włączając w to współpracę naukową, uznano za konieczne skoncentrowanie pracy na problemach i tematach najważniejszych, ograniczając ich ilość, i jednocześnie zalecając dalsze jej uściślenie, wzmożenie dyscypliny współpracy, podniesienie autorytetu koordynatorów międzynarodowych oraz poziomu samej współpracy.

W związku z powyższym o ile w okresie 1961/1962 koordynacji międzynarodowej podlegały ogółem 52 problemy, a w tym 81 tematów, to na okres 1963/1964 w wykazie tematycznym figuruje 40 problemów, w tym około 60 tematów.

Podział tematyki podlegającej koordynacji według dyscyplin przedstawia się następująco:

	Problemów	Tematów
Produkcja roślinna, hydrotechnika	11	24
Leśnictwo	5	11
Zootechnika	7	7
Mechanizacja i elektryfikacja rolnictwa	10	10
Ekonomika rolnictwa	7	7
	40	59

Gdy problem nie jest podzielony na tematy, jest on tematem sam w sobie.

Strona polska współpracuje w 10 problemach i 22 tematach z zakresu produkcji roślinnej oraz we wszystkich tematach pozostałych działów, czyli łącznie w 57 tematach.

Wprowadzono szereg zmian koordynatorów międzynarodowych. Strona polska stanowi tu pewnego rodzaju wyjątek, gdyż zmian w istniejącym dotąd stanie rzeczy nie wprowadzono. Liczba problemów i tematów koordynowanych przez stronę polską raczej wzrosła (z 5 na 6).

Strona polska na okres 1963/1964 jest koordynatorem międzynarodowym:

W zakresie produkcji roślinnej w 2 tematach: 1. Melioracja łąk i pastwisk — Komitet Melioracji, Łąkarstwa i Torfoznawstwa PAN, 2. Podniesienie żyzności gleb lekkich — Komisja PAN d/s podniesienia żyzności i zagospodarowania gleb lekkich.

W zakresie leśnictwa — w 1 problemie i w 1 temacie: 1. Ochrona lasu. 2. Opracowanie nowych metod prognoz — w obu przypadkach koordynatorem międzynarodowym jest Komitet Nauk Leśnych PAN.

W zakresie zootechniki: w 1 problemie — „Metody tuczu i kontroli użytkowości mięsnej trzody chlewnej” — Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN.

W zakresie mechanizacji: w 1 temacie — „Mechanizacja suszenia, mielenia i przechowywania zielonek” — Instytut Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa.

Zmiany w wykazie problemów i tematów podlegających koordynacji międzynarodowej nie ograniczyły się jedynie do skreślenia szeregu poprzednio figurujących w wykazie pozycji. Dokonano generalnego przeglądu całości tematyki, z której wybrano nowe, uznane za szczególnie ważne. Powzięte w tym względzie uchwały oparto o wnioski przygotowane przez kraje współpracujące. Między innymi, na wniosek strony polskiej wprowadzono następujące pozycje:

W zakresie leśnictwa — problem „Ochrona lasu” z podziałem na tematy: 1) opracowanie nowych metod prognoz; 2) chemiczne metody ochrony lasu; 3) biologiczne metody ochrony lasu.

W zakresie zootechniki — problemy: 1) badanie grup krwi zwierząt gospodarskich; 2) podstawy naukowe produkcji brojlerów.

W dyskusji nad rolą i zadaniami koordynatorów międzynarodowych, jako czynnika decydującego o pozytywnych wynikach współpracy międzynarodowej, na przytoczenie zasługuje wypowiedź przedstawiciela dotychczasowego głównego koordynatora — Akademii Nauk Rolniczych Bułgarii — Akad. A. Popowa.

Podstawowe znaczenie dla skutecznej realizacji postawionego zadania ma praca instytucji koordynującej (koordynatora międzynarodowego). Z nagromadzonych doświadczeń wynika, że dobrych wyników oczekiwać można jedynie wówczas, gdy

instytucja koordynująca stanie się rzeczywistym centrum naukowym dla koordynacji prac nad danym problemem lub tematem. Koordynator międzynarodowy powinien znać dokładnie siły naukowe i możliwości poszczególnych krajów. Na tej podstawie koordynator międzynarodowy powinien zorganizować właściwy rozdział pracy na poszczególne instytucje współpracujące, wyznaczać terminy opracowania poszczególnych aspektów problemu, śledzić za wykonaniem przyjętego programu pracy i być wymagającym przy ocenie otrzymanych wyników. Koordynator międzynarodowy powinien również wykonywać kontrolę nad prowadzeniem prac i okazywać pomoc na miejscu poprzez odwiedzanie instytucji współpracujących. Powinien on wysuwać wnioski co do powoływania grup roboczych pracowników naukowych w poszczególnych krajach, na dłuższe okresy — o ile współpraca tego wymaga.

W wyniku dyskusji, której podstawę stanowiła m. in. powyżej przytoczona wypowiedź postanowiono:

1. Polecieć koordynatorom międzynarodowym przeanalizowanie stanu pracy nad problemami i tematami, ustalenie możliwości przejścia na wyższy stopień współpracy, polepszenia metodyki opracowania problemów i przedstawiania wyników oraz przedłożenie głównemu koordynatorowi szczegółowego sprawozdania o przeprowadzonej w tym zakresie pracy w terminie do końca maja 1963 r.

2. Zapropionować koordynatorom międzynarodowym ustalenie terminów zapoczątkowania i przewidywanego zakończenia każdego tematu.

Ustalono również, że uogólnione wyniki prac nad problemami i tematami w formie ostatecznej powinny być przesłane głównemu koordynatorowi w okresie 3 do 6 miesięcy po zakończeniu pracy oraz zreferowane na konferencjach koordynacyjnych, względnie na posiedzeniu komitetu roboczego do spraw koordynacji (który zbiera się w latach, w których nie odbywają się posiedzenia konferencji koordynacyjnej). Główny koordynator przekazywać będzie poprzez organy RWPG zatwierdzone wyniki prac naukowo-badawczych właściwym instytucjom krajów współpracujących w celu wykorzystania. Uznano też za wskazane dokonywanie okresowej kontroli ze strony koordynatora głównego i koordynatorów międzynarodowych przebiegu prac w miejscu jej prowadzenia. Osobna grupa uchwał konferencji dotyczy wzmożenia dyscypliny organizacyjnej w odniesieniu do instytucji współpracujących w poszczególnych krajach (koordynatorów krajowych). Do końca marca każdego roku instytucje współpracujące powinny składać koordynatorowi międzynarodowemu sprawozdanie z przebiegu prac nad wspólnie rozwiązywanymi tematami za roku ubiegły, z tym że sprawozdania zbiorcze koordynator międzynarodowy przedkłada koordynatorowi głównemu nie później niż do końca maja każdego roku.

Oczywiście, powyższe uchwały dają wyraz stanowiska konferencji koordynacyjnej w odniesieniu do roli instytucji współpracujących (koordynatorów krajowych) od strony formalnej.

Właściwa interpretacja roli koordynatorów krajowych znajduje swój wyraz w stanowisku delegacji poszczególnych krajów współpracujących przy wyznaczaniu na koordynatorów krajowych właściwych instytutów naukowych, w których z reguły skoncentrowane są prace nad danym problemem lub tematem, a zatem instytucji z tytułu swoich zadań i programu pracy odpowiedzialnych za rozwiązanie danego problemu lub tematu w kraju. Z drugiej strony na koordynatorów krajowych są wyznaczane sekcje, komisje lub komitety naukowe naczelnych instytucji naukowych, których podstawowym zadaniem jest koordynacja prac krajowych nad tematami wchodzącymi w zakres danej dyscypliny naukowej.

Współpraca międzynarodowa w zakresie podlegających koordynacji tematów i problemów rozszerza i pogłębia przeto własny zakres działania instytucji powołanych na koordynatorów krajowych tematów.

Rozszerzenie zakresu działania ogranicza się właściwie do okresowego podsumowania stanu prac w formie umożliwiającej przedstawienie tego podsumowania na forum międzynarodowym, co w dużej mierze jednak usprawnia własny zakres działania. Pogłębianie pracy poprzez stały kontakt i informacje od instytucji współpracujących nad tematem w szeregu innych krajach oraz znaczenie tego dla właściwego rozwiązania tematu i przyspieszenia jego rozwiązania nie wymagają chyba uzasadnienia. Jest to jednak możliwe poprzez włożenie odpowiedniej treści merytorycznej w formalną stronę powziętych uchwał.

Wydaje się wskazane wspomnieć tu o stanowisku zarówno instytutów, jak i komitetów naukowych PAN, powołanych do sprawowania funkcji koordynatorów krajowych, a mianowicie o powołaniu przez nich określonych osób do sprawowania tych funkcji w ich imieniu i do reprezentowania danego działu nauki polskiej na zewnątrz.

Uchwały Konferencji dają szerokie możliwości rozwinięcia inicjatywy koordynatorów krajowych w omawianym zakresie. Zwoływanie krajowych narad nad tematem w ramach działalności instytutu czy komitetu, powoływanie i kierowanie stale współpracującymi ze sobą zespołami roboczymi pracowników naukowych pracujących nad różnymi aspektami tematu, będącego przedmiotem koordynacji międzynarodowej, domaganie się od instytucji współpracujących informacji i przekazywania ich do wiadomości ośrodkom naukowym — wszystko to powinno się przyczynić do przyspieszenia tempa pracy nad danym tematem i przyspieszenia uzyskania wyników. Właściwy styl pracy koordynatorów krajowych stanowi zatem ważny element wykorzystania możliwości wynikających z omawianej współpracy międzynarodowej.

Odpowiednia sprawozdawczość obowiązuje również centralne instytucje naukowe nauk rolniczych i leśnych krajów współpracujących, które obowiązane są do opracowywania informacji i sprawozdań koordynatorowi głównemu przed każdą sesją konferencji koordynacyjnej i komitetu roboczego do spraw koordynacji. Specjalną uwagę poświęcono sprawie przygotowywania i przeprowadzania międzynarodowych sympozjów, konferencji i narad roboczych nad tematami podlegającymi koordynacji.

Niezależnie od ustalenia kalendarza tych posiedzeń na rok 1963, ustalono dokładny terminarz prac przygotowawczych do każdego posiedzenia, jak terminy zgłaszania i przesyłania referatów, przesyłania zaproszeń itp.

Zgodnie z tymi postanowieniami, wstępne zawiadomienia o organizowaniu sympozjum lub narady należy kierować nie później niż 4 miesiące przed terminem. Materiały do tych narad powinny być przekazane do dyspozycji organizatorów nie później niż na 2 miesiące przed terminem. Ostateczny termin zwołania powinien być podany do wiadomości krajów uczestniczących również nie później niż 2 miesiące przed tym terminem.

Osobne grupy uchwał konferencji koordynacyjnej stanowią uchwały, będące swego rodzaju rekapitulacją, względnie uściśleniem uchwał powziętych na poprzednich konferencjach wreszcie uchwały dotyczące spraw bieżących.

Do pierwszej kategorii należą uchwały:

1. O wzajemnym informowaniu się co do udziału w kongresach, konferencjach i sympozjach organizowanych w krajach spoza obozu socjalistycznego.

2. O wzajemnej wymianie planów tematycznych, wykazów pracowników naukowych, informacji o zmianach w organizacji instytucji naukowych i innych materiałów dokumentacyjnych.

3. O szerszym wykorzystaniu możliwości szkolenia kadr naukowych na zasadzie wymiany bezdewizowej, jak i na rachunek krajów wysyłających swoich specjalistów na szkolenie.

4. O publikowaniu przez międzynarodowe grupy autorów monografii, słowników, podręczników oraz wyników prac naukowych nad podlegającymi koordynacji problemami i tematami.

Do drugiej kategorii należą uchwały:

1. O włączeniu się do prac związanych ze zwiększeniem, badaniami i wykorzystaniem światowych zasobów roślinnych. Uchwała ta stanowi zatwierdzenie wniosku delegacji radzieckiej w tej sprawie, dyskutowanym szczegółowo na sesji roboczej komitetu do spraw koordynacji. Należy nadmienić, że ze strony polskiej do prac tych włączył się już Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin.

2. O organizacji międzynarodowego ośrodka informacji i dokumentacji naukowej w dziedzinie rolnictwa i leśnictwa — organizowanego przez stronę czechosłowacką.

W związku z przygotowaniem do VIII Światowego Kongresu Gleboznawczego, który ma się odbyć w 1964 r. w Bukareszcie, powzięto uchwałę utworzenia grupy roboczej do zagadnienia struktury gleby w celu przygotowania ujednoczonych materiałów w tej sprawie i przedstawienia ich z ramienia wszystkich krajów socjalistycznych na tym kongresie. Przewodnictwo tej grupy powierzono Instytutowi Gleboznawstwa im. Dokuczajewa (ZSRR).

Funkcję koordynatora głównego na okres 1963/64 objęła strona rumuńska.

Specjalną uwagę poświęcono sprawie współpracy ze stałą Komisją Rolną Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, tym bardziej wobec faktu powołania przez tę komisję specjalnej grupy roboczej do spraw koordynacji prac naukowo-badawczych.

W wyniku przeprowadzonej dyskusji wyrażono przekonanie, że pomimo istniejących przy realizacji współpracy naukowej niedociągnięć, osiągnięte wyniki przemawiają za tym, aby ją nadal utrzymać w dotychczasowym trybie, przynajmniej do czasu aż nowo powołana grupa opracuje ewentualnie nowe zasady takiej współpracy. Należy tu jednocześnie nadmienić, że w dyskusji nad tą sprawą wysunięto koncepcję, aby powołana grupa robocza przejęła rolę i funkcję istniejącego w obecnie obowiązującym systemie Komitetu do spraw koordynacji. Mogłoby się to przyczynić do wzmożenia kontroli nad sprawnością przebiegu prac koordynacyjnych. Funkcje organu stanowiącego utrzymałaby nadal konferencja koordynacyjna.

Jak wynika z powyżej przytoczonych informacji, V Konferencja Koordynacyjna, w oparciu o zdobyte w okresie ubiegłym doświadczenia, w sposób daleko bardziej wnikliwy i wielostronny przeanalizowała dotychczasowy stan współpracy międzynarodowej w dziedzinie badań rolniczych i leśnych w krajach socjalistycznych, wyciągając słuszne wnioski z tej analizy zarówno pod względem organizacyjnym, jak i merytorycznym. Podjęto szereg konkretnych inicjatyw. Właściwa ocena wpływających ze współpracy międzynarodowej korzyści powinna się przyczynić do tego, aby stwierdzona na wielu odcinkach jej owocność została rozszerzona na te odcinki współpracy, na których nie daje ona jeszcze oczekiwanych wyników.